

2 Korin

Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleş asaŋ sopte kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kurun beleş dufaymiŋde Yesu Kristuyen mere basaŋ al aposel hiyyeŋ yeŋ hoy niryiŋ. Niŋgeb nebe deŋ Korin taunde niŋ Yesuyen alya bereya sios Al Kurun beleş doyaŋ dirde hi goya Al Kurunyen alya bereya Akaia naŋa bana haŋ mar kurun goke meteŋ kadne Timotiya dufay unkuereŋ po irde asaŋ gago kaŋ hime.

² Adoniniŋ Al Kurunya Doyaŋ Al Kurun Yesu Kristuya beleş bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitiŋ yisikamke igiŋ hiwoŋ yeŋ nurde har.

Pol beleş Al Kurun igiŋ nurd unyiŋ

³ Be, Doyaŋ Al Kurunniŋ Yesu Kristu Naniŋ Al Kurunbe alya bereya bunineŋ yird yird mata gote miŋ al, irde al biŋ yurum yird yird mata gote miŋ al wor po. Niŋgeb Al Kurun goyen turun irde hitek. ⁴ Yeŋbe neŋ beleş kanduk kurayen kurayen bana hiteke bininiŋ yurum irde hiyen. Gogab yeŋ beleş dirde hiyen gwahade goyen po, neŋ wor al hoyan kanduk kurayen kurayen bana haŋ mar goyen epte biŋ yurum yirde hitek. ⁵ Fudinde, Yesu Kristu kanduk karkuwan yeneŋ hinhin gwahade goyen po, neŋ wor kanduk karkuwan yeneŋ hityen geb, Al Kurun beleş Yesu Kristu biŋ yurum irde hinhin gwahade goyen po, neŋ wor bininiŋ yurum yirde hiyen.

⁶ Niŋgeb kanduk yeneŋ hityen gobe bitiŋ yurum heŋ henya Al Kurun beleŋ deŋ goyen dumulgaŋ teŋ tenya goke teŋbe neŋ kanduk yeneŋ hityen gogo. Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum irde hiyen gobe deŋ wor bitiŋ yurum heŋ heŋ ge teŋ gwaha dirde hiyen. Irkeb deŋ wor kanduk karkuwan neŋ yeneŋ hityen gwahade goyen yeneŋ hanŋen goyen goke mukku ma teŋ goya goya tareŋ po heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hanŋen. ⁷ Niŋgeb deŋ ge hekkeŋ nurde hite. Neŋ gayen kanduk karkuwan yeneŋ hityen gwahade goyen po, deŋ wor kanduk yeneŋ hanŋen geb, Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum yirde hiyen gwahade po, bitiŋ wor yurum yirde hiyen goyen nurde hityen geb gago dinen hite.

⁸ Be, kadne yago, neŋ Esia* naŋa bana heŋ kanduk karkuwan yeneŋ hinhet goyen deŋ wor nurwoŋ yeŋ nurde hite. Neŋbe naŋa goyen bana henya kanduk yeneŋ hinhet gobe karkuwan wor po geb, fole irtek meteneŋ wor po dirde hinhin. Irkeb kamtek yeŋ nurde hinhet. ⁹ Fudinde wor po, neŋbe bininiŋde mat wor po al beleŋ mudunke kamniŋ tihit yeŋ nurde hinhet. Goyen-poga neŋ hitte mata gwahade forok yiriŋ gobe neŋ beleŋ nindikeŋde saŋiŋde ma meten teŋ al kamtiŋ yisaŋ heŋ hiyen al Al Kurun gote tareŋde meten teŋ teŋ ge teŋ kanduk gogo forok yiriŋ. ¹⁰ Al Kurun gobe neŋ gayen kanduk kurun bana heŋ kamniŋ tihit yeŋ nurtiriŋ goyab faraŋ durde dumulgaŋ tiyyiŋ. Yeŋbe kame wor gwahade po dirde hiyen. Niŋgeb yeŋ beleŋ kanduk bana

---

* **1:8:** Esia naŋa gobe gayenter niŋ Esia naŋa kurun goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki inen hanŋen.

mat hugineŋ faran durde dad siŋa dirde hiyen yeŋ nurdeb yeŋ ge po hekkeŋ nurde hityen. ¹¹ Goyenbe kanduk bana mat dad siŋa dirde hiyen gobe deŋ beleŋ neŋ ge gusuŋaŋ irde hikeb gogo wol heŋ faran durde hiyeŋ. Niŋgeb al budam neŋ ge teŋ gusuŋaŋ irde hike Al Kurun beleŋ gusuŋaŋmiŋ wol heŋbe neŋ gayen bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyeŋ goke mel gore Al Kurun igiŋ nurde unen hinayiŋ.

Pol beleŋ Korin mar usi ma yiryiŋ goke yiriŋ

¹² Be, neŋbe det unkuereŋ kura goke turuŋ yaŋ nurde aman heŋ hityen goyen goke diŋeŋ tihim. Gobe gahade: neŋ megen heŋyabe mataya metenya teŋ hityen gobe bininiŋde matbe fudiŋde yeŋ nurde hite. Deŋya hinhetya wor mataya metenya fudiŋde teŋ teŋ gobe tareŋ wor po tanarde hinhet. Gwaha teŋ hityen gobe nende saŋiŋde moŋ, Al Kurunyen tareŋde teŋ hityen. Irde megen niŋ alyen dufay wukkeŋ inen hanyen goyen gama irde mata goyen ma teŋ hityen. Al Kurun beleŋ bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyen go hende huwardeb mata gogo teŋ hityen. ¹³⁻¹⁴ Neŋbe mere gahade kaŋ hite gabe deŋ beleŋ igiŋ kapyan heŋ bebak titek mat kaŋ hite. Irde mereniniŋ kurab bikkeŋ bebak tiyaŋ gwahade goyen po, mere kaŋ hite gayen tumŋaŋ keŋkela wor po bebak teŋ hiwoŋ yeŋ nurde goke doyaŋ heŋ hite. Gogab Doyaŋ Al Kurun Yesu waŋ waŋ nalurebe neŋ beleŋ deŋ ge turuŋ yaŋ nurde aman heŋ hitek gwahade po, deŋ wor neŋ ge igiŋ turuŋ yaŋ nurde aman heŋ hinayiŋ.

15 Nebe den beley matane gwahade goyen kenej kenkela bebak tiyamin yey nurde hinhem geb, den goyen Al Kurun beley sopte guram dirde tarej dirwon yey nurdeb den wa kuj deney yey nurde hinhem. 16 Nebe Masedonia nanare kuj henya den hitte forok yey deney gab kwen yey nurde hinhem. Irde Masedonia nanare mat mulgan hej wan henya den hitte kumekeb den beley faraj nurde beley damu tej nunkeb iginj Yudia nanare kwen yey nurde hinhem. 17 Goyenbe dufay gwahade kirmirin gobe kenkela ma dufay hej mali kiryin yey nurde han? Irde megen nin mar beley, “Gwaha, irej geb,” yey gab, “Mon, go ma irej,” yey hanyen gwahade goyen po, ne manaj gwaha tej himyen yey nurde han? Mon, gwahade mon. 18 Fudinde wor po, Al Kurun beley binaj tiyyin goyen go po gama irde hiyen gwahade goyen po, ne wor gwaha gwaha tiyen dinenbe goyen po gama irde himyen. Merene soj ma hej hiyen. 19 Gobe Al Kurun Urmin Yesu Kristu beley “Gwaha gwaha tiyen,” yey gab, “Mon, gwaha ma tiyen,” ma yey hinhin geb, gogo ne wor yey tej hinhin gwahade po tej himyen. Yenbe Timoti, Sailasyabe neya beley den hitte yey ge tagalde hinhet al gogo. Yesu Kristu gobe Al Kurunyen dufay po gama irde hugin, “Gwaha, irej geb,” yey hiyen. 20 Gobe Al Kurun beley binaj tej hinhin kurun goyen Yesu Kristu beley gama irde iginej forok yiryin geb gago dinen hime. Gwahade ningeb ney beley Al Kurunyen mere nurdeb Yesu Kristu nin teybe, “Fudinde wor po,” inenbe denem turnun yan irde hityen.

²¹ Al Kurunbe nenya denya tumṅaṅ saṅiṅ dirkeb Yesu Kristuya heṅ tareṅ po hite. Al Kurun beṅ nenya denya tumṅaṅ megen niṅ mar hitte mat dad hoyan muṅ diriṅ. ²² Irde alya bereyamiṅ hitiṅ mar goyen nere yeṅ nurdeb bininiṅde soṅ irde Holi Spirit kiryiṅ. Holi Spirit gobe Al Kurun beṅ detmiṅ kura goke biṅa tiyyiṅ kurun goyen kame dunyeṅ gobe fudinde yeṅ nurnayiṅ yeṅbe gogo Holi Spirit kiryiṅ.

²³ Niṅgeb Korin taunde ma mulgaṅ himiriṅ gobe kanduk duntek ma nirkeb gogo mulgaṅ ma himiriṅ. Merene gabe fudinde moṅ kenem Al Kurun beṅ mununyeṅ. ²⁴ Neṅbe deṅ beṅ Al Kurun niṅ dufaytiṅ tareṅ irde haṅ goyen iṅgogaha ma dirde hite. Gwaha titṅeṅbe Al Kurun niṅ dufaytiṅ saṅiṅ irtiṅ go hende tareṅ po huwarde hanyen geb, deṅ aman heṅ heṅ ge denya tumṅaṅ meten teṅ hityen.

2

¹ Niṅgeb sopte deṅ hitte kuṅ kanduk duney duney gobe igiṅ moṅ yeṅ nurdeb go ma kwen yeṅ dufay kirmiriṅ. ² Gobe deṅ hitte kuṅ kanduk dunmeke bitiṅ misiṅ nurnayiṅbe al kura aman hetek mata kura ma niryeṅ yeṅ nurdeb gogo dufay gwahade kirmiriṅ. Gwaha nirtek marbe bulun dirmeke bitiṅ misiṅ katnayiṅ mar deṅ gogo po geb. ³ Gwahade niṅgeb deṅ hitte ma kuṅbe asaṅ go wa kaṅ dunmiriṅ. Dufaynerbe goyenter deṅ hitte kumiriṅ manhan deṅ ge amaney nurtekdebe mata bulunṅiṅ yeneṅ goke kandukṅeṅ nurmewoṅ yeṅ nurmiriṅ geb, gogo asaṅ po kaṅ dunmiriṅ. Irdeb kame kuṅ matatiṅ

hoyañ henayiñ goyen denenbe amañ hewen yeñ nurde himyen. Ne amañ hewenbe den wor amañen nurnayiñ yeñ nurde himyen. ⁴ Fudinde, asañ go kamiriñyabe den ge kandukñen wor po nurde bene misiñ nirkeb esimiriñ. Asañ go kamiriñ gobe bitiñ buluñ yird yird niñ ma kamiriñ. Gwaha dirtiñenbe den ge amañen wor po nurde dunen himyen goyen bebak tiwoñ yeñ nurdeb asañ gogo kamiriñ.

Pol buluñ iramiñ mar gote mata buluñ goyen halde yunyiñ

⁵ Goyenpoga den hañ bana goyen al kura kanduk forok yirde hiyen. Go al gobe kanduk forok yirke gore kura ne ma buluñ nirde hañyen, dindigen goyen po buluñ yirde hañyen. Den tumñañ moñ goyenbe, al kurabe buluñ yirde hañyen. ⁶ Niñgeb al gote mata goke al budam igiñ ma nurde merem yañ irde gote muruñgem unañ. Den beñ gwaha irañ gobe ep irañ yeñ nurde hime. ⁷ Niñgeb gayenterbe al gote mata buluñ goyen halde unenbe biñ yurum irnayiñ. Gogab matamiñ gote muruñgem ten biñ misiñ wor po katen hi goke kandukñen wor po ma nuryen. ⁸ Niñgeb den beñ yeñ ge fudinde wor po amañen nurd unen hañ gobe gwaha mat ikala irwoñ yeñ nurde gusuñañ dirde hime. ⁹ Ne beñ hanparya asañ kañ dunmiriñ gobe saba dirmiriñ kurun goyen kenkela gama irde hañ ma dahade goyen bebak timewoñ yeñ nurdeb gogo asañ kamiriñ. ¹⁰ Niñgeb den beñ merene gama irde al kurate mata buluñ halde unnayiñbe ne wor halde unen. Fudinde, ne beñ al kurate mata

buluᅇ halde yuneᅇ himyen gobe deᅇ ge teᅇ Yesu Kristu dilinᅇde halde yuneᅇ himyen. Al kurate mata buluᅇ halde yunteᅇ haᅇ kenem gwahade po dufay heᅇya halde yuneᅇ himyen. ¹¹ Gogab Satan beleᅇ neᅇ gayen epte ma usi dirde buluᅇ diryeᅇ. Neᅇbe Satan gote dufaybe dahade goyen nurde hityen geb, gago dinеᅇ hime.

Yesu Kristu deᅇembe kuruᅇ heᅇ hinhin

¹² Be, ne beleᅇ Yesu Kristu niᅇ yitiᅇ mere igiᅇ goyen tagaleᅇ yeᅇbe Troas taunde kumiriᅇ. Kuᅇ gorbe meteᅇ teᅇ teᅇ beleᅇ bikkeᅇ Doyaᅇ Al Kuruᅇ beleᅇ gitik irde nuntiᅇ goyen kinmiriᅇ. ¹³ Gega kadne Taitusbe gor ma hinhin geb, goke bener kandukᅇᅇ nurde hinhem. Niᅇgeb gor niᅇ mar yubul teᅇbe Masedonia naᅇare kumiriᅇ.

¹⁴ Goyenpoga Al Kuruᅇ beleᅇ asogom haniᅇde mat dawarke Yesu Kristuya heᅇ asogomde meteᅇ goyen hugiᅇᅇ fole irde hite geb, goke Al Kuruᅇ igiᅇ nurde unеᅇ himyen. Yeᅇ beleᅇ hulyaᅇ dirke Yesu nurd unеᅇ yeᅇya awalikde heᅇ heᅇ gobe det hamᅇᅇ igiᅇ muᅇ yara goyen tagalde tukuᅇ hiteke al budam wor po nurtiᅇ ala teᅇ haᅇyen. ¹⁵ Det hamᅇᅇ igiᅇ muᅇ wor po Al Kuruᅇ galak irde haᅇyen gwahade goyen po, Yesu Kristu beleᅇ meteᅇmiᅇ teᅇ teᅇ ge teᅇ neᅇ gayen dade Al Kuruᅇ galak irtiᅇ geb, alya bereya Al Kuruᅇ beleᅇ yumulgaᅇ titiᅇ marya yubul tike kak alare kuteᅇ haᅇ marya goyen tumᅇaᅇ mereniniᅇ nurde haᅇyen. ¹⁶ Hamiᅇ gobe Al Kuruᅇ beleᅇ yubul tike kak alare kuteᅇ haᅇ mar hittebe bidak hamiᅇ. Munаᅇ Al Kuruᅇya hugiᅇᅇ hitek haᅇ

mar hittebe haminj iginj munj Al Kurunj hitte yumulganj tenj tenj goyen. Metenj gobe tonnenj yanj wor po geb, ganunj al belej epte metenj goyen titek hi? Hubu wor po! ¹⁷ Goyenpoga nenbe al budam wor po hora ninj po nurdeb Al Kurunjen mere goyen det titminenj kura yenj nurde hanjen gwahade ma tenj hityen. Gwaha titnenbe Al Kurunj belej hulyanj yirke metenj tenj hanj mar gwahade goyen po, Yesu Kristuya henj binininde mat fudinde wor po Al Kurunj belej denenj hikeya mere tagalde kunj hityen.

3

¹ Be, gwaha yenj hitekeb denj belej nurdembe yingenj ge turunj turunj tenj hanj yenj nurde hanj? Gwahade ma nurde hanj kenem al kura belej tenj hanjen gwahade goyen po, denj belej nenj gake hekkenj nurwonj yenj al hoyanj belej kura nenj ge asanj kura kanj denj goyen dunwonj yenj gusunanj irtek hite yenj nurde hanj? Ma asanj goyen denj belej nenj ninj kanj dunwonj yenj gusunanj dirtek hite yenj nurde hanj? Monj, gwahade monj! ² Gwaha titnenbe al budam wor po matatinj yenenj sabanininbe fudinde yenj nenj ge hekkenj nurtek po hanj geb, asanj kura nenj gayen gake al hoyanj belej kapyanj henj hekkenj nurtek yenj binininde katinj asanj gobe denj gogo yenj nurde hite. ³ Fudinde, Yesu Kristu ninj tenj nenj belej metenj tenj hinhet gote iginenbe denj gogo. Ningeb denbe Yesu Kristu belej asanj kanj nenj hitte tenj kerke watinj go gwahade goyen. Asanj gobe al belej kanj kanjde ninj kutum tenj katinj yara monj, Yesu Kristu belej Al Kurunj gwahader hiyen gote

Holi Spirityen tarende katiŋ go goyen. Asaŋ gobe hora parwek hende ma katiŋ, al biŋde katiŋ.

⁴ Neŋbe Yesu Kristu beleŋ faraŋ durke Al Kurunŋ diliŋde deŋbe neŋ ge teŋ katiŋ asaŋ yeŋ nurde dufayniniŋ hek irde hite. ⁵ Fudinde, neŋbe Al Kurunŋyen metenŋ teŋ teŋ saŋiŋbe neŋ hitte mat ma forok yeŋ hi geb nindigeŋde tarende metenŋ goyen titek yetek moŋ. Metenŋ go teŋ teŋ tareŋ gobe Al Kurunŋ hitte mat po waŋ hi. ⁶ Yeŋ po ga biŋa gergeŋ tiyyiŋ goyen neŋ beleŋ igiŋ goke metenŋ teŋ hitte saŋiŋ duntiŋ. Tareŋmiŋ gobe Moseyen saba asaŋde katiŋde mat ma watiŋ, Holi Spirit hitte mat watiŋ. Moseyen sabarebe al beleŋ mata buluŋ kura tiyyenŋ gobe Al Kurunŋ diliŋde kamtiŋ yitiŋ gega, al kura mata go tubul tiyyenŋbe Holi Spirit beleŋ Al Kurunŋ diliŋde al gergeŋ iryenŋ geb, gago metenŋ goyen teŋ teŋ tareŋbe Holi Spirit hitte mat watiŋ dinenŋ hime.

Al Kurunŋ beleŋ biŋa gergeŋ tiyyiŋ gobe turŋuŋ yaŋ wor po

⁷ Be, Al Kurunŋ beleŋ sabamiŋ hora parwek hende kaŋ Israel mar saba yird yird metenŋ Mose unyiŋ goyenterbe Al Kurunŋyen tareŋ turŋuŋ yaŋ goyen forok yiriŋ. Irkeb Mose kimiŋde melak hiriŋ. Al Kurunŋyen saŋiŋ turŋuŋ yaŋ Mose kimiŋde melak heŋ forok yiriŋ gobe heŋ ga ma hubu hetek det gega, Israel mar diliŋdeb tareŋ wor po geb, keneŋ keneŋmiŋ metenŋ wor po yirde hinhin. Moseyen sababe epte ma al kura Al Kurunŋ diliŋde al gergeŋ irtek gega, Al Kurunŋyen tareŋ turŋuŋ yaŋ go miŋyaŋ hinhin. ⁸ Niŋgeb Moseyen saba gote folek Holi Spirityen metenŋ gote

sañin turnun yanbe dahade hiyyen yen nurde han? Kurun wor po, Moseyen saba gote folek wor po! ⁹ Moseyen saba gote metenbe al merem yan yird yird gega, tarenmin turnun yan. Ningeb Holi Spirityen meten al huwak yird yird gote tarenmin turnun yanbe Moseyen saba gote folek wor po! ¹⁰ Fudinde, sañinmin turnun yan bikkek gobe taren hoyan turnun yan gergen gore fole irtin geb, taren turnun yan bikkek gobe gayenterbe hubu hiyun. ¹¹ Moseyen saba gobe mun kura hen ga hubu hetek hinhin gega, Al Kurunyen sañin turnun yan hirin. Ningeb Holi Spirityen meten hugin hitek gote taren turnun yanbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹² Ningeb nenbe Al Kurunyen taren turnun yan goyen goke doyan hen hite geb, al belen bulun dird dird nin kafura ma hen meremin kawan po tagalde hityen. ¹³ Mosebe Al Kurunyen sañin turnun yan goyen agat urde kiminde forok yirin goyen aymuk irde hubu hen hinhin goyen wor Israel mar belen daha kennak yenbe amil ten kimin aw uryin. Gega nenbe Mose belen kimin aw uryin gwahade ma ten kawan po Al Kurunyen mere tagalde hityen. ¹⁴ Goyenpoga Israel mar gobe dufaymin pet titin hinhan gwahade goyen po, gayenter wor Moseyen kiminde amil aw urtin go gwahade yara dufaymin pet titin goyen Yesu Kristuya hikeb Al Kurun belen ten sin irwon gega, yeny ma han geb, dufaymin pet titinde po han. Ningeb bin bikkek Al Kurun belen tiyyin goyen asande katin gobe kapyan hen han gega, bebak ma ten han. ¹⁵ Fudinde wor po,

gayenter wor Israel mar gobe amil gore dufaymin pet titinje po henya Moseyen saba kapyan hen han geb, Al Kurunyen tarej turnun yan goyen go ma kenej han. ¹⁶ Goyenpoga al kura Doyan Al Kurun hitte mulgan hen kuyenbe bin pet titin amil goyen Doyan Al Kurun belen ten sinja iryen. ¹⁷ Be, “Doyan Al Kurun” yen hime gobe Holi Spirit nin yen hime. Doyan Al Kurun Yesu Kristuyen Holi Spiritbe mata bulunde mat al yad sinja yirkeb mata bulun yufukde ma hinayin. ¹⁸ Ningeb binininje amil po pet titin yara goyen ten sinja irde Doyan Al Kurunyen tarej turnun yan goyen nen hitte kawan irde hite. Irkeb sanjinmin turnun yan nen hitte hen kurun hen hiyen gore tarej dirkeb matanininja dufaynininyabe Al Kurunyen yara hen hinayin. Tarej turnun yan gobe Doyan Al Kurun hitte mat watin. Doyan Al Kurun gobe Holi Spirit.

4

Nenbe Al Kurunyen meten titek mar mon gega, buninen dirke metenmin ten hityen

¹ Ningeb nenbe Al Kurun belen buninen dirde Holi Spirityen meten gayen duntin geb, meten ga ten ten ge pinen ma hen hityen. ² Irde mata memyak kura banare po ten hityen kurun goyen yubul po titirin. Irde al usi ma yirdeb Al Kurunyen mere bulun ma irde hityen. Gwahade yarabe mere fudinde goyen kenkela po kawan tagalde hityen. Irkeb al tumnan Al Kurun dilinde mata huwak ten hityen goyen denenbe binde mat fudinde wor po nenbe al dahade goyen bebak ten

hanÿen. ³ Goyenpoga Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ neŋ beleŋ tagalde hityen goyen al kura bebak ma teŋ haŋ kenem mel gobe kak alare kutek mar geb, gogo mere igiŋ gote miŋ bebak ma teŋ haŋ. ⁴ Yeŋbe gayenter unġura megen haŋ gore biŋ pet titiŋ geb, Yesu Kristuyen tareŋ turnuŋ yaŋ goke yitiŋ mere igiŋ gote igineŋ igiŋ wor po hulsi yara goyen keneŋ bebak ma teŋ haŋ. Yesu Kristu beleŋ Al Kurunbe al gwahade yeŋ kawan irde hi. ⁵ Fudinde, neŋbe nindikeŋ ge ma tagalde hityen. Yesu Kristube Doyaŋ Al Kurun, irde neŋbe Yesu Kristu niŋ teŋbe dende meten mar hitiŋ goyen goke tagalde hityen. ⁶ Go teŋ hityen gobe, “Kidoma bana mat hulsi forok yiwi,” yiriŋ al Al Kurun beleŋ bininiŋ bana meremiŋ bebak teŋ teŋ saŋiŋ hulsi yara goyen kiryiŋ geb, gogo gwaha teŋ hityen. Yeŋ beleŋ bininiŋ bana meremiŋ bebak teŋ teŋ tareŋ kiryiŋ gobe Al Kurunyen tareŋ turnuŋ yaŋ Yesu Kristu hitte mat forok yeŋ hiyen goyen keneŋ bebak tinayiŋ yeŋbe gogo kiryiŋ.

⁷ Be, neŋbe saŋiŋniniŋ ga moŋ geb, Al Kurunyen tareŋ turnuŋ yaŋ keneŋ bebak teŋ teŋ tareŋ goyen bininiŋ bana kertek epte moŋ gega, saŋiŋ goyen neŋ bana kiryiŋ. Gobe Al Kurunyen tareŋ kurun wor po gobe nende moŋ, Al Kurun hitte mat watiŋ goyen al yikala yird yird niŋ gogo kiryiŋ. ⁸ Niŋgeb neŋbe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat hikaka dirde hanÿen gega, yul ma yeŋ hityen. Kurarebe dumetek dirtek dirde hanÿen gega, mukku ma teŋ hityen. ⁹ Al beleŋ bulun bulun dirde hanÿen gega, Al

Kurunbe dubul ma ten hiyen. Kurab mudunen hanjen gega, go ma kamde hityen. ¹⁰ Nenbe Yesu ulin misin kurun katen kamyin gwahade goyen po, nen ulnininde wor huginen kanduk yenen henya kun hityen. Gogab Yesu kamyinde mat huwaryin taren gobe nen hitte wor forok yiyyen. ¹¹ Fudinde, nenbe dilninin gergen hite gega, Yesu nin ten meten ten kun hitekeb al belen huginen mudunke kamtek belen po hityen. Gogab yen kamyinde mat huwaryin sanin gobe nen ulninin belnen hi gayenter wor kawan forok yiyyen. ¹² Ningeb nenbe Yesu nin ten meten ten kanduk yenen kamtek po hityen. Gega kanduk yenen henya meten ten hityen gote iginenbe den gogo Al Kurunya huginen hen hen bana han.

¹³ Be, Al Kurunyen asanbe gahade katin hi: “Al Kurun nin dufayne taren irmin.

Ningeb yen ge tagalde himyen,” yitin.

Tikin

116:10

Ningeb yitin gwahade po, nen wor yen ge dufayninin taren irtirin geb, yen ge tagalde hityen.

¹⁴ Nenbe Doyan Al Kurun Yesu kamyinde mat isan hirin al gore nen wor Yesu isan hirin gwahade po disan hiyyen, irde denya nenya tumnan dukukeb yeny hitek yen nurde hityen geb, yen ge tagalde hityen. ¹⁵ Mata gwahade kurun gobe den ge ten forok yen hanjen. Gogab Al Kurun belen al buninen yirde igin igin yird yird gobe kurun hen hike al budam wor po goke Al Kurun igin nurde unenbe denem turnun yan wor po irnayin.

¹⁶ Ningeb kanduk yenenbe Al Kurunyen meten ten ten ge mukku ma ten hityen. Fudinde, ulnininbe alik hen sanin minmon hen hite. Gega

dufayniniñdebe hugiñeñ gise hañka gergeñ heñ hite. ¹⁷ Neñbe gayenter kanduk mukneñ belñeñ ge yeneñ hitere gor mat tareñ heñbe Al Kurunyen tareñ turñuñ yañ gwahader hiyeñ go bana hitek yeñbe gogo dufayniniñdeb hugiñeñ gergeñ po heñ hite. Al Kurunyen sañiñ turñuñ yañ gobe igiñ wor po, kanduk kurayen kurayen kurun gote folek wor po. ¹⁸ Niñgeb neñbe megen niñ det kawan yentek goyen yad yad niñ ma nurde hityen. Det kura Al Kurunyen gasuñde niñ goyen yad yad niñ po nurde hityen. Gobe megen niñ det kawan yentek gobe hugiñeñ ma hinayiñ gega, Al Kurunyen gasuñde niñ det gobe gwahader hinayiñ geb, goyen yad yad niñ po nurde hityen.

5

¹ Be, ga dinenñ hime gabe megen heñya ulniniñ ya yara gayen kamtekeb bida henayiñ geb, gago dinenñ hime. Nende ya wor po gwahader hinayiñ gobe Al Kurun belen gasuñmiñde yirde dunyen yeñ nurde hite. Ya gobe al haniñde ma yirñayiñ, Al Kurun belen po yiryen. ² Niñgeb megen gar ulniniñ gaya heñ kanduk yeneñ heñyabe kame Al Kurunyen gasuñde niñ ulniniñ gergeñ goya heñ heñ niñ doyañ heñ hityen. ³ Doyañ heñ hityen gobe kame kamteke Al Kurun belen ulniniñ gergeñ uliñ umña yara hor yirde dunke tonniniñbe kupsoñ ma hiyyen geb, gogo doyañ heñ hityen. ⁴ Fudinde, kamde ulniniñ ga yubul titewoñ yeñ ma nurde hite. Gwahade yarabe ulniniñ gergeñ Al Kurun belen yirde dunyen goyen hor yirde dunwoñ yeñ nurde hite. Gogab ulniniñ megen niñ kame bida hetek gayenbe Al

Kurunyen gasunde niŋ ulniniŋ gergeŋ gore gasuŋeŋ tiyyeŋ. Niŋgeb goyen goke po dufay heŋ doyaŋ henya daha naŋa gab forok yewen tiya yeŋ kandukneŋ nurdeb nuraŋ teŋ hityen.

⁵ Be, Al Kurunbe mata gwahade forok yeŋ yeŋ ge neŋ gayen diryiŋ. Irde mata goyen kame forok yiyyeŋ gobe neŋ beleŋ fudinde yeŋ nurnayiŋ yeŋbe gogo Holi Spirit dunyiŋ.

⁶ Niŋgeb goke teŋbe hugineŋ tareŋ po heŋ hityen. Irde megen gar ulniniŋ gaya henya Doyaŋ Al Kurunya awalik heŋ heŋ gobe ulniniŋ gergeŋ dunyeŋ goya heŋ yenya bindere wor po hitek gwahade moŋ, gisaw yarham hite yeŋ nurde hityen. ⁷ Gega ga kuŋ hite gabe Doyaŋ Al Kurunbe dilniniŋde keneŋya ma kuŋ hite. Kawan ma keneŋ hite gega, dufayniniŋ po yeŋ ge tareŋ irdeya kuŋ hite. ⁸ Fudinde, neŋbe dufay go hende saŋiŋ heŋ hityen. Irdeb ulniniŋ ga yubul teŋ Doyaŋ Al Kurun hitte hurkuŋ yenya hitewoŋ yeŋ nurde hityen. ⁹ Niŋgeb ulniniŋ gaya hite gayenter ma, yubul teŋ Doyaŋ Al Kurun hitte hurkutek daw goyenbe yeŋ beleŋ amaŋeŋ nurtek mata po teŋ hitewoŋ yeŋ nurde hityen. ¹⁰ Gobe kame Yesu Kristu beleŋ al igiŋya buluŋya pota yirde gote muruŋgem yunyeŋ goyenterbe neŋ tumŋaŋ yeŋ diliŋ mar huwartek geb, gogo yeŋ amaŋeŋ nurtek mata po teŋ teŋ ge dufay heŋ hityen. Be, neŋ merere huwardeb megen gar ulniniŋ gaya henya mata teŋ hitiŋ kurun gote muruŋgem yawartek. Yeŋ beleŋ gab mataniniŋ igiŋya buluŋya gote muruŋgem dunyeŋ.

Al Kurunya awalik heŋ heŋ

¹¹ Niŋgeb Doyaŋ Al Kuruŋ palap irde kafura ird ird matabe dahade goyen keŋkela nurde hityen geb, al hoyaŋ wor nurde gama irnayaŋ yeŋ mere yird yird niŋ kurut yeŋ hityen. Neŋ beleŋ meten go teŋ hityen gobe Al Kuruŋ beleŋ neŋbe al gwahade yeŋ keŋkela nurd duneŋ hikeya meten go teŋ hityen. Niŋgeb deŋ wor bitin bana mat keŋkela nurd duneŋ hiwoŋ yeŋ nurde hite. ¹² Be, ga deneŋ hite gabe neŋ gayen turuŋ dirnaŋ yeŋ kurut yeŋ hite? Moŋ, gwahade moŋ. Gwaha titneŋbe deŋ ge meten teŋ hinhet goke dindiken ge turuŋ yaŋ nurde amaŋ heŋ hinayaŋ yeŋbe gago deneŋ hite. Gogab al kura al deŋem yaŋ heŋ heŋ ge po nurdeb mata igin al binde mat forok yeŋ haŋyen goke ma nurde haŋyen mar gote mere goyen deŋ beleŋ igin wol henayaŋ. ¹³ Neŋbe gwahade geb, nindiken ge ma nurde hityen. Niŋgeb al kura beleŋ neŋ gayen kukuwa heŋbe mata gogo teŋ haŋ yeŋ deneŋ hinayaŋ gobe Al Kuruŋ niŋ po teŋbe gogo teŋ hitek. Irde keŋkela dufay heŋ mata teŋ haŋ yeŋ deneŋ hinayaŋ go wor deŋ ge teŋbe gogo teŋ hitek. ¹⁴ Gobe Yesu Kristu beleŋ neŋ gayen bubulkuŋne wor po yeŋ nurd duntin gore bininiŋde mat wor po yeŋ ge meten teŋ hitek po dirde hi geb, gogo gwaha teŋ hitek. Irde det uŋkuren kura bebak titinyen hite gobe gahade: al uŋkuren Yesu Kristu beleŋ al megen niŋ kuruŋ gate mata buluŋmin ge teŋ kamyin geb, go mar goyen wor tumnaŋ kamtin yara heŋ mata buluŋ gote yufuk bana ma haŋ. ¹⁵ Yesu Kristu kamyin gobe albe yinŋen ge po ma nurdeb yeŋ ge teŋ kamde sopte huwaryin al Yesu Kristu goke po

hinayin yenbe gogo kamyin.

¹⁶ Niŋgeb neŋbe megen niŋ alyen dufay hende huwarde al hoyande mata goyen yeneŋ iŋin ma bulun tahaŋ ma yen hityen. Neŋ wor bikkenbe soŋ heŋ megen niŋ alyen dufay hende huwarde Yesu Kristube al gwahade yen ma nurdeb bulun mat nurd untirin. Gega gayenterbe gwaha ma teŋ hityen. Hubu wor po. ¹⁷ Niŋgeb al kura Yesu Kristuya hiyen al gobe Al Kurun dilinde al gergeŋ wor po hiyyen. Fudinde, det bikkekbe hubu heke det gergeŋ iŋin goyen po forok yenayin ¹⁸ Det gergeŋ kurun gote miŋ albe Al Kurun. Yen beleŋ Yesu Kristu teŋ kerke waŋbe neŋ ge teŋ kamyin. Al Kurunbe gwaha mat neŋya awalik hitirin. Irdeb al hoyan wor yenya awalik heŋ hinayin yen meten duniyin. ¹⁹ Fudinde, alya bereya megen haŋ gore Yesu Kristuya hikeb Al Kurun beleŋ awalik yirde mel gote mata bulun goke ma nurde hiyen. Irde yenya mel goya awalik heŋ heŋ mata goke tagalde tukun tukun meten goyen neŋ gayen duniyin. ²⁰ Niŋgeb neŋbe Yesu Kristu niŋ teŋbe meremin basaŋ heŋ tagalde hite. Irde Al Kurun beleŋ deŋ ge nurde mere dirtin goyen momon dirde hinhet. Niŋgeb Al Kurunya awalikde hinayin yen Yesu Kristu niŋ teŋbe gago esen mere dirde hite. ²¹ Al Kurunbe neŋ gayen Yesu Kristuya heŋ yingende alya bereya huwak henayin yenbe Yesu Kristu mata bulun minmon goyen neŋ ge teŋ mata bulun minyan al yara iryin.

6

¹ Irde Al Kurun beleŋ buniŋen dirde iŋin iŋin

dirde hiyen goyen det titmiñeñ kura yeñ ma nurde hinayiñ. Neñbe Al Kurunyen meten mar kadtiñ geb, gago mere tareñ po dirde hite. ² Goke tenbe Al Kurun belen asanminde gahade yiriñ:

“Den igiñ dirtek nalu hekeb gusunañtiñ nurmiriñ.

Irde dumulgañ ten ten nalu hekeb farañ durmiriñ,” yitiñ. *Aisaia*

49:8

Niñgeb gayenter gayenbe Al Kurun belen igiñ dirtek nalu, irde dumulgañ ten ten nalu geb, Al Kurun belen bunineñ dirde igiñ igiñ dirde hi goyen det titmiñeñ kura yeñ ma nurde hinayiñ.

Polbe kanduk kurayen kurayen bana hinhin

³ Be, neñbe al kura Al Kurun gama irniñ yekeb belenmin pet pet ma ten hityen. Gogab al kura belen metenmin ge ulniniñde merem yañ ma dirnayiñ. ⁴ Gwaha titneñbe mata ten hityen goreb neñ gayen Al Kurunyen meten mar yeñ kawan irde hañ. Mata ten hityen gobe gahade: kanduk yeneñ mukku ma ten goya goya tareñ po heñ hityen. Neñbe kanduk karkuwañ kurayen kurayen bana hityen. ⁵ Kurareb mudunen hinhan, koyare derde hinhan. Irde kurareb al gabu irde bulun bulun dirde hinhan. Be, kurarebe meten sanñ po ten wawun ma ferde hinhet. Irde binje kamde hinhet. ⁶ Neñbe Al Kurun diliñde mata wukke po ten hityen, Al Kurun kenkela nurd unen yenya awalikde hityen, al kura matamin igiñ hewon yeñ doyañ heñ heñ ge piñeñ ma heñ hityen, al hoyañ igiñ igiñ yirde hityen. Irde Holi Spiritya heñ bininiñde mat fudinde wor

po al hoyañ niñ amanñ nurd yunñ hityen. ⁷ Irde mere fudinde po tagalde hityen, irde Al Kurunyen tareñde metenñ tenñ hityen. Irde asogoniniñ unğuraya fulenña tenñ tenñ ge fulenñare niñ bidila yara mata huwak goyen tareñ po yanarde hityen. Hanniniñ yase belenñ po monñ, tapa belenñ manañ yanarde hityen. ⁸ Be, al kurabe denñiniñ turñuñ yañ dirde, kurabe ulniniñde merem yañ dirde hañyen. Irde al kurabe neñ ge buluñ mat tagalde hañyen, kurabe igiñ mat tagalde hañyen. Be, al kura belenñ neñbe usi mar dinenñ hañyen gega, neñbe mere fudinde po tenñ hityen. ⁹ Neñbe al kura ma nurd duntinñ yara hityen gega, al budam nurd dunenñ hañyen. Irde kamtek wor po hityen gega, gago dilniniñ gergenñ hite. Irde mudunenñ buluñ dirde hañyen gega, kamde ma hityen. ¹⁰ Neñbe nindigenñ ge buniniñ nurde hitek yara gega, huginiñ amanñ heñ hityen. Irde neñbe al siksukñenñ denenñ hañyen gega, al budam farañ yurteke igiñ heñ hañyen. Neñbe megen niñ detniniñ miñmonñ hityen gega, Al Kurunyen gasunñde niñ detbe epte wor po hityen.

¹¹ Be, denñ Korin taunde niñ mar, denñ mere dirde henñyabe mere kura bana ma yerde hityen. Bininiñdebe denñ ge po nurde hityen. ¹² Denñ ge amanñ nurd nurd mata gobe bada ma heñ hityen. Goyenpoga denñ belenñ neñ ge amanñ nurd nurd mata goyen bada heñ hañ. ¹³ Niñgeb bininiñde denñ ge nurde hite gwahade goyen po, denñ wor bitinñde mat wor po neñ ge nurde hinayinñ. Mere gabe igiñ bebak tinayinñ yenñ al kura urminñ bebak titek mat saba iryenñ go gwahade

goyen mere dirde hime.

Neŋbe Al Kurunjen ya balem

¹⁴ Be, denbe Al Kurun niŋ dufayminj sanjij ma irtij marya gabu ma heŋ hinayij. Gobe mata huwakya mata bulunjabo hoyan hoyan wor po, irde hulsiya kidomaya wor epte ma gabu hiriryen. ¹⁵ Irde Yesu Kristuya Satanyabe epte ma awalikde hiriryen. Irde Yesu niŋ dufayminj tarenj irtij marya al gwaha ma tenj hanj maryabe hoyan hoyan wor po. ¹⁶ Irde Al Kurunjen ya balemya unŋura dolonj yird yird ya goya wor hoyan hoyan wor po geb, gago dinenj hime. Fudinde, neŋbe Al Kurun gwahader hitij gote ya balem wor po. Goke tenbe Al Kurun belenjan asanjinde gaha yirin: “Nebe mel goya heŋ yenya kuŋ heŋ.

Irde yende Al Kurun hemekeb yenbe nere alya bereya henayij.” *Liwai 26:11-12; Yeremaia 32:38; Esekiel 37:27*

¹⁷ Niŋgeb Doyan Al Kurun belenjan,

“Denbe mata bulunjan mar goyen bana mat sinjare katenj hoyan hinayij.

Det kura delner bulunjan gobe go ma tanarde hinayij.

Merene gayen gama irde hinayinbe dawarenj. *Aisaia 52:11; Esekiel 20:34,41; Yuwarwar 18:4*

¹⁸ “Irdeb nebe Nanatinj hemekeb denbe urne wenya werne wenya henayij.

Mere gabe Doyan Al Kurun tarenjin kurunjan wor po gore tiyyin,” yitin hi. *2 Samuel 7:14; 7:8; Yeremaia 31:9*

7

¹ Be, kadne yago, Al Kurun belen bija gwahade neñ hitte tiyyin geb, ulniniñya tonniniñya bulun yirtek det kurun goya tumñan ma henbe mataniniñbe wukke po yirde hitek. Irde Al Kurun palap ird ird mata ten Al Kurun diliñde wukke hen henñiniñ kurun gobe upsineñ wor po irtek.

Polbe Korin niñ mar Yesu niñ biñ mulgañ hamiñ goke aman hiriñ

² Be, denbe bitinñde neñ ge nurde hinayin. Neñbe al kura bulun ma yirde hityen, irde al kurate dufay bulun ma yirde hityen. Irde almet det komkom ma hen hityen. ³ Ga dinenñ hime gabe den belen mata bulun tike goke ma dinenñ hime. Neñbe bininiñde mat den ge amanenñ nurd dunenñ hityen geb, diltin gergenñ hinayin ma kamnayin kura goyenbe neñ manan gwaha po titek yen nurde hityen goyen bikkenñ momonñ dirmirin. ⁴ Nebe den ge hekkenñ wor po nurde himyen. Irde dende matatinñ goke nigenñ ge turun turun wor po ten himyen. Den mata iginñ ten hanñen gore saninñ wor po nirde hiyen. Irde kanduk kurayen kurayen bana himyen gega, amanenñ wor po nurde himyen.

⁵ Fudinde, neñbe Masedonia nana bana gon forok yenbe kanduk bana po hinhet geb, ulniniñde kura munñ falmukñenñ ma hinhet. Gon hinhet yabe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat forok yenñ hinhan. Irkeb asogo dirde hanñ marya kadomde tenñ hinhet, irde bininiñdebe kafura henñ hinhet. ⁶ Goyenpoga kandukñenñ nurde

hañ mar biñ yurum yird yird al Al Kurun beleş Taitus goyen neñ hitte wañ wañ beleş kerd unkeb wake keneñbe bininiñ yurum hiriñ. ⁷ Goyenbe yeñ wayyiñ goke po ma amañ hitiriñ. Deñ beleş Taitus goyen biñ yurum iramiñ goke wor amañeñ nurtiriñ. Deñ beleş ne nentek wor po dirde hi, irde kanduk bana hime gake ne niñ bunineñ nurdeb uguñ po dufay heñ hañ goyen momoñ niryiñ. Irkeb goke manañ amañeñ wor po nurmiriñ.

⁸ Be, hañkapy añañ kañ dunmiriñ goyen kapyañ heñbe bitinde misiñ nuramiñ goke bunineñ nurde hinhem. Gega misiñ nurde hinhan gobe ulyañde ma kuyeñ yeñ nurdeb gayenterbe goke kandukneñ ma nurde hime. ⁹ Gayenterbe añañ gwahade kañ dunmiriñ goke amañeñ nurde hime. Gobe bitin misiñ kateñ kateñ mata dirmiriñ goke moñ. Deñ beleş añañ go kapyañ heñbe bitin misiñ nurdeb mata bulunñin yubul teñ Al Kurun niñ bitin mulgañ hamiñ geb, goke amañeñ nurde hime. Deñbe kandukneñ nuramiñ gobe Al Kurun wor deñ beleş gwahade nurwoñ yeñ nurde hinhin geb, Al Kurun dilinde neñ beleş bitin misiñ kateñ kateñ mata dirtiriñ yeñ ma nurde hime.

¹⁰ Be, al kura biñ misiñ nurdeb mata bulunmiñ yubul teñ Al Kurun niñ biñ mulgañ henayin gobe Al Kurun beleş dufay go kerd yunkeb gogo tinayin geb, Al Kurun beleş yumulgañ tiyyeñ. Irkeb biñ misiñ nurnayin goke buluneñ ma nurnayin. Munañ biñ misiñ nurnayin goyen megen niñ dufayde mat watin kenem biñ misiñ

gore kamde kamde mata forok yirkeb kamnayıñ. ¹¹ Niñgeb bitin misin goyen Al Kurun belen forok irke nuraminde mat da mata igin den hitte forok yeñ hinhan goyen goke dufay henan ko. Matatinbe gahade: Al Kurunyen mere gama irtek po nurde hinhan, matatin huwa ird ird nin po kurut yeñ hinhan, mata bulun goke igin ma po nurde hinhan, Al Kurun palap irde kafura wor po irde hinhan, irde ne nentek wor po nurde hinhan, al hoyan nin wor po nurde hinhan, irde mata bulun ten han mar huwa yird yird nin wor po nurde hinhan. Mata kurun gayen ten henyabe dindigen goyen mun kura son ma hitin han gobe al belen deneñ bebak ten hinhan.

¹² Niñgeb asan kan dunmirin gobe dindigen ulin al kura kadom bulun yirtin mar goke ten asan gogo ma kamirin. Irde bulun yirke bin misin nuramin mar goke manan ma kamirin. Gwaha titnenbe neñ belen Al Kurun dilin mar den ge dufay kurun wor po hen hityen goyen dikala dirmewon yeñ nurdeb asan gogo kamirin. ¹³ Niñgeb matatin kurun goke ten nenbe taren hen hityen.

Goyenbe go po mon. Taitusbe den belen tumnan faran urke taren hiriñ geb, amanen wor po nurde hinhan goyen kenenbe neñ wor aman wor po hitirin. ¹⁴ Nebe yeñ hitte den ge turun turun timirin. Be, yeñ goyen den hitte kukeb igin igin po iramin geb, goke kura memya hetek ma hinhem. Nenbe huginen mere fudinde po dirde hinhet. Niñgeb goyen po gama irde den ge Taitus hitte turun turun titirin gobe yingen

kuñbe fudinde kinyiñ. ¹⁵Yenbe den belen merene gama irde yen palap irde kafura irde gargar irde hinhan goyen goke dufay henbe hi kurun gabe den ge hugiñen amanen wor po nurde hi. ¹⁶Ninğeb nebe igiñ den ge hekken wor po nurtek hime goke amanen nurde hime.

8

Al faran yurd yurd mata

¹ Be, kadne yago, neñbe Al Kurun belen Yesuyen alya bereya Masedonia naña bana han goyen buninen yirde igiñ igiñ yirtin goyen den nurwon yen nurde momon dirniñ tihit. ² Mel gobe kanduk kurun wor po bana hinhan, irde det miñmon wor po gega, al hoyan gwahade hinhan mar goyen keñkela wor po faran yurde hinhan. ³ Fudinde, mel gobe det yuntek kura hikeb tumiñ yunen hinhan. Goyenbe go muñ po mon. Epte ma faran yurtek goyen wor daha mat kura faran yurniñ yen kurut wor po yen hinhan. Ga dinen hime gabe fudinde dinen hime. Mel gobe dufaymiñde wilakñen nurdeb ⁴Al Kurunyen alya bereya det niñ amu hen han mar faran yurd yurd goke ug po gusuñan diramiñ. Al faran yurd yurd mata gobe Al Kurun diliñde mata igiñ wor po yen nurdeb neñ belen ok yinen yinen ge gusuñan diramiñ. ⁵ Irkeb dufayniniñdebe mel goyen al hoyan faran yurniñ yen hora daw yunnayiñ yen ok yintiriñ. Gega mel gobe neñ nurde hinhet goyen fole irdeb igiñ wor po tiyamiñ. Mehenđe wor pobe, “Neñbe Al Kurunyen,” yenbe yinğen wa Al Kurun unamiñ. Irde gab Al Kurunyen

dufay gama irdeb, “Neñbe Yesuyen mere basan marte yufukde hitek,” yamiñ. ⁶ Goke tej neñbe Taitus belej den hitte kuñ al farañ yurd yurd niñ hora gabu ird ird meten bikken miñ uryiñ goyen denya heñ pasi irnayiñ inenbe hulyañ irtiriñ. ⁷ Den mata tej hanjen kurun gobe igiñ wor po. Al Kurun niñ hekken nurd nurdya meremiñ tagal tagalya dufaymiñ bebak tej tenya goyen igiñ wor po tej hanjen. Irde metenmiñ kenkela po titek dufaytiñ manañ kurun wor po. Irde neñ ge amanen nurd nurd manañ kurun wor po yeñ denen hityen. Denbe gwahade geb, det kuran amu heñ hañ mar farañ yurd yurd mata goyen manañ kenkela wor po tej hinayiñ.

⁸ Ga dinen hime gabe gwaha tinañ yeñ ma dinen hime. Gwahade yarabe al hoyañ mata igiñ tej hañ goyen bebak dirmeke nurde gama irnayiñ ma wasak tinayiñ goyen nuren yeñbe gago momoñ dirde hime. Gogab den belej fudinde al hoyañ niñ amanen nurde hañ ma dahade goyen bebak tiyeñ. ⁹ Ga dinen hime gabe Doyañ Al Kurunniñ Yesu Kristu belej buninen dirde igiñ igiñ dirde hiyen goyen denbe nurde hañ geb, gago dinen hime. Yeñbe det kurun gate miñ al gega, den ge tej detmiñ kurun goyen yubul tej al siksukneñ yara hiriñ. Gogab Al Kurun diliñde det kurun gote miñ mar henayiñ.

¹⁰ Niñgeb al hoyañ farañ yurd yurd mata goyen daha mat tinayiñbe igiñ yeñ goke momoñ direñ tihim. Be, dama kuñ imoyenterbe den wa al farañ yurd yurd niñ nuramiñ. Irde den wa al farañ yurd yurd meten goyen miñ uramiñ.

11 Niŋgeb gayenter farañ yurd yurd meten gobe pasi irnayıñ. Hañkapyɑ al farañ yurd yurd meten niñ wilakneñ nuramiñ gwahade po meten goyen pasi irnayıñ. Dettiñ dahade kura hike yeneñbe go po yade gore farañ yurnayıñ. 12 Gwaha tinayıñ dinen hime gobe samuñtiñ dahade hañ goyen wilakneñ nurdeb al farañ yurnayıñbe Al Kurun belen goke amanen nuryen geb, gago dinen hime. Samuñtiñ budam kenem budam yunayıñ, munan budam moñ kenem gwahade po al farañ yurnayıñbe irawakde Al Kurun belen goke amanen nuryen.

13-14 Goyenbe neñbe al hoyanđe kanduk yade supahaktiñde yertek yeñ ma dinen hime. Gwaha titneñbe gayenter samuñtiñ budam hañ goyen yadeb al hoyan det niñ amu heñ hañ mar goyen farañ yurnayıñ gobe igiñ yeñ nurde hite. Gogab kame kura deñ belen det kuran amu hekeb mel gore wor samuñmiñ budam goyen kura pota yirde farañ durnayıñ. Gogab kadom farañ mata goyen tuñande teñ hinayıñ. 15 Go mata goke teñbe Al Kurunyen asanđe gahade katiñ hi:

“Al kurabe budam yawaryiñ gega, budam moñ. Munan al kurabe budam ma yawaryiñ gega, igiñde yawaryiñ,” yitiñ hi. *Yumulgan 16:18*

Taitusya meten kadomya

16 Be, ne belen deñ ge dufay heñ himyen gwahade po, Al Kurun belen dufay goyen go po Taitus binde kiryiñ goke Al Kurun igiñ nurd unen hime.

17 Gobe neñ belen hulyan irtiñ goyen igiñ ireñ dinuñ, irde deñ hitte kuñ kuñ niñ wilakneñ po nurde dufaymiñ sañiñ po kerde deñ hitte kwen

dinun geb, goke Al Kurun igin nurd unen hime. ¹⁸ Irde yen kuyen goyenter kadninin kura ten kerteke Taitusya tumnan kuriryen. Kadninin gobe Yesu nin yitin mere igin goke meten kenkela ten hike Yesuyen alya bereya sios belen turun irde hanyen. ¹⁹ Goyenbe go mun po mon. Al gobe nen belen al hoyan faran yurd yurd nin sios belen hora gabu irtin goyen yukun yunen yunen meten tini titeke sios gore denya kun hitek albe gago yen basina iramin geb, nenya kun hityen. Be, hora gabu irtin goyen yukun yunen yunen meten gobe Doyan Al Kurun denem turnun yan irnin yenbe meten go ten hityen. Irde al faran yurd yurd dufay nin taren po hen hityen goyen al yikala yirnin yenbe gogo meten go ten hityen.

²⁰⁻²¹ Be, nenbe Doyan Al Kurunya alyat dilinde huwak mat mata ten ten nin kurut wor po yen hityen. Ningeb al faran yurd yurd nin aman dufayde hora gabu irtin kurun gayen doyan irde henyabe mongo al kura belen nen daha mat hora doyan irde hite goyen goke bulun mat tagal dunnak yenbe kenkela doyan irde hityen.

²² Be, Taitusya al goya kuren tikeyabe kadninin hoyan kura irem goya tumnan kunayin. Al gobe al faran yurd yurd nin dufay kurun po hen hiyen gobe belen hoyan mat hoyan mat kenen bebak tenbe fudinde ten hi yen nurde hityen. Irde den belen al faran yurd yurd meten goyen fudinde ten hinayin yen nurdeb denya hen meten go timewon wor po yen nurde hi.

²³ Be, Taitusbe den ge ten meten kadne hirin. Yenbe neya hen meten ten har. Irde kadninin

irawa kura Taitusya irde den hitte kuriryen gobe gar nin Yesuyen alya bereya gor kutin yarabe al iraw gogo kun Yesu Kristu turun irtek meten ten hiriryen. ²⁴ Ningeb den belen al hoyan nin amanen nurde faran yurde han goyen mel karwo goyen yikala yirnayin. Irke den ge turun turun ten hityen goyen dahade nin gwaha ten hityen goyen kenen bebak tinayin. Irkeb Yesuyen alya bereya kurun gayen tumnan nurnayin.

9

Kadin Yesuyen alya bereya faran yurnayin

¹ Be, Al Kurunyen alya bereya Yudia nanan bana han goyen faran yurd yurd nin den goyen sopte mere dirtek yen ma nurde hime. ² Gobe den belen mel go faran yurtek po nurde han goyen nurde hime geb, gago dinen hime. Nebe matatin goke nigen ge turun turun ten hinhem. Irde den Akaia nanan bana gon nin mar belen Yudia nanan nin mar goyen faran yurnin yen dama kun imoyenter hora gabu ird ird min uramin goyen Yesuyen alya bereya Masedonia nanan bana gon nin mar momon yirmirin. Irkeb faran yurd yurd dufay tarej gote merebe mel gore nurdeb al budam wor po bin harkeb al faran yurtek yen hora gabu iramin. ³ Goyenbe da misinde Taitusya kadom waranya goyen den hitte yad yermeke kunin tahan? Gobe den belen al faran yurde han goke turun turun ten himyen goyen usi ten hi ninnak yenbe gago yad yermeke kunin tahan. Gogab mel gore kun dinkeb ne belen dinmirin gwahade po horatin gabu irde pasi hen al faran yurd yurd nin

gitik tinayin. ⁴ Goyenbe Masedonia nin al kura mere momonin tagalmeke nurnin mar goyen neya tumnan den hitte kunbe den goyen al faran yurd yurd nin gitik ma titin hike dennayinbe den ge hekke nurne momon yirmirin goke memyak wor po nuren. Den manan fudinde goke memyak nurnayin geb, goke mere ma tiyen. ⁵ Nin geb mata gwahade ma forok yewon yen nurdeb Taitusya kadam irawaya go wa den hitte kunbe bikken al faran yurd yurd nin aman dufayde hora gwahade yertek yen momon diramin goyen aranen yerde pasi irnayin yen hulyan yirde hime. Gwaha mat hora gabu irnayinbe al hoyan belen gwaha tina dinkeya ga ma hora yernayin, dufaytinde wilaknen nurdeya yernayin.

⁶ Mere ga dirde hime gote minbe gahade: al kura bin ge budam ma haryenbe iginen budam ma yawaryen. Munan budam haryenbe budam po yawaryen. ⁷ Nin geb al kura hora gwahade keren yen nurdeb binde mat wilaknen nurdeya kiryen. Pinen hende ma kiryen. Irde al hoyan belen gwaha tiya inke goke kanduknen nurne kiryenbe igin mon. Al Kurunbe al kura amanen nurdeya detmin unen hiyen al goke po amanen nurne unen hiyen geb, gago dinen hime. ⁸ Irde Al Kurun belen den goyen buninen dirde igin igin dirde hiyen gobe kurun wor po geb, den belen det kurun nurne hinayin kurun gobe yen belen dunen hiyen. Irkeb det kurun amu ma hen hinayin. Irde den belen meten igin daha kura titek nurne hinayin kurun goyen huginen igin ala ten hinayin. ⁹ Nin geb goke tenbe Al Kurunyen

asaŋde gahade katiŋ hi:

“Yeŋbe al kura det niŋ amu heŋ haŋ mar aman dufayde detmiŋ yuneŋ hiyen.

Matamiŋ huwakbe hugiŋeŋ hiyeŋ,” yitiŋ hi. *Tikiŋ 112:9*

¹⁰ Niŋgebe Al Kurun beŋe yasun al biŋge muyken unke harke biŋge sasonen yirde unen hiyen gwahade goyen po, den beŋe mata huwak al faran yurd yurd beŋeŋ kurayen kurayen goyen Al Kurun beŋe duneŋbe gote igineŋ wor budam forok yiryen. Mata huwaktiŋ gobe gwaha mat kurun heŋ hiyeŋ. ¹¹ Fudinde, Al Kurunbe den beŋe hugiŋeŋ al budam faran yurde hinayiŋ yeŋbe samun budam duneŋ hiyeŋ. Gogab horatiŋ neŋ beŋe yade yuntekeb al budam beŋe goke Al Kurun niŋ igiŋ nurd unen hinayiŋ. ¹² Den beŋe al faran yurd yurd meten go ten hikeb Al Kurunen alya bereya det kuran amu heŋ hanjen gore yawarnayiŋ. Goyenbe go mun po mon. Den faran yurde hinayiŋ goke al budam Al Kurun niŋ igiŋ wor po nurd unen hinayiŋ. ¹³ Den beŋe al faran yurd yurd meten go ten hikeb al hoyan niŋ amanen nurd yuneŋ haŋ gobe fudinde yeŋ nurdeb Al Kurun turun irnayiŋ. Irde Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igiŋ goyen fudinde yeŋbe gama irde haŋ, irde horatiŋde mel goya al hoyan kurun goya goyen faran yurde haŋ goke al budam Al Kurun turun irnayiŋ. ¹⁴ Irde Al Kurun beŋe bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hi gobe kurun wor po goyen mel gore keneŋbe den ge amanen nurd duneŋbe den ge Al Kurun gusunan irde hinayiŋ. ¹⁵ Be, Al Kurun beŋe detmiŋ igiŋ damum mon duliŋ duneŋ hiyen gobe kurun wor po gwahade

kura yetek monj goke Al Kurunj iginj wor po nurde unenj hitek!

10

Pol ninj bulun mat tagalde hanj mar goke yirinj

¹ Be, denj hanj bana goyen al kura belenj ne ninj bulun mat yeke mere momonjinj nurminj. Mereminjbe gahade: “Polbe nenya henjyabe kafura dirde mere sanj ma dirde hiyen. Gega gisaw henjbe asandeb mere tarenj po dirde hi,” yenj hanjen. Denj belenj ne ninj gwaha yenj hanjen gega, ne Polbe Yesu Kristu belenj bekkenjde iginj mat al mere yirde hinjin gwahade goyen po, ne wor matatinj goke mere direnj tihim. ² Mel goreb nenj gayen gake yenj, “Megen ninj mata gama irde hanj,” dinenj hanjen. Ninjgeb kunjbe denya gwaha yenj hanj mar goya tumnanj saba tarenj po direnj yenj nurde hime. Goyenbe gwaha dirtek ma nurde hime geb, go tenj hanj mata gobe yubul po tinayinj yenj gago esenj mere dirde hime. ³ Fudinde, nenjbe megen gar hite gega, Doyanj Al Kurunjen asogoya arde hityen gobe megen ninj mar belenj arde hanjen gwahade ma arde hityen. ⁴ Fulejare ninj detnininjbe megen ninj marte fulejare ninj det gwahade monj. Hoyanj wor po. Fulejare ninj detnininjbe Al Kurunjen sanjin minyanj geb, Al Kurunjen asogomde gasunde ninj koya tarenj wor po gobe det gore iginj upew urtek. ⁵ Ninjgeb nenjbe gore po megen ninj marte dufay kurayen kurayen goya yinjenj ge turunj turunj tenj tenya goyen walde pasi kerde hityen. Mata gwahade goreb Al Kurunj nurd unenj yenya

awalikde heñ heñ goyen pet teñ hanjen geb, gogo pasi kerde hityen. Irdeb dufay kurayen kurayen al binde forok yen hanjen goyen yad fere titnen yirde Yesu Kristuyen dufay po gama irde hinayin yen yende yufukde po yerde hityen. ⁶ Irde den belen Al Kurunen mere kenkela gama irde pasi heke gab merenin gama ma irde han mar goyen tumnan mata gote murungem yunen yunen nin gitik titek.

⁷ Goyenpoga denbe det hende hendem po yenen min ma bebak ten hanjen. Ningeb al kura yingen ge yen, “Nenbe Yesu Kristuyen al wor po,” yen nurde han, munan nen ge yenbe, “Mel gobe Yesu Kristuyen al wor po mon,” yen han. Goyenbe mel goyen yingen ge yen, “Nenbe Yesu Kristuyen al wor po,” yen nurde han kenem nen wor gwahade han yen nurd dunnayin. ⁸ Gobe Doyan Al Kurun belen denne yan niryin gobe dufaytin yen ge tareñ irtin goyen bulun ird ird nin ma denne yan niryin, den goyen sanin dird dird nin denne yan niryin geb, gago dinen hime. Ningeb denne yan niryin goke turun turun ten hime goke memya ma hewen. ⁹ Ne asan kan henjabe den belen asanne yenenbe, “Pol belen kafura henañ yen asan kan dunen hiyen,” yen ma nurd nunwon yen nurdeya kan himyen. ¹⁰ Gobe al kura belen, “Polbe asandeb mere tareñ wor po al belen nurde kanduknen nurtek mat kan hiyen. Gega dilinde denenbe mere kenkela ma dirde hende hende po mere dirde hiyen,” yen hanjen geb, gago dinen hime. ¹¹ Al gwaha yen han marbe nen belen denya ma hen asande

kañ duney hityen mere gobe dilniniñde deney mohoñniniñde mere teñ hityen goya tunjande yey nurnayin.

¹² Neñbe al kura neñ nurhet nurhet teñ hañ marya awalik hetek ma dirde hi. Irde go mar goya heñ ganuñbe igin, ganuñbe buluñ yetek ma dirde hi. Mel gobe yingenñde dufay po gama irde al iginbe gwahade gwahade, munañ al buluñbe gwahade gwahade yey nurdeb go hende huwarde yingenñde mata yeneñ hanñen geb, kukuwa wor po hitinyen hañ. ¹³ Goyenpoga neñbe nindiken ge mali mali turuñ turuñ ma teñ hityen. Al Kuruñ beleñ metey duntin goke po turuñ turuñ teñ hityen. Al Kuruñ beleñ metey duntin bana goñbe deñ hitte kuñ metey titek wor goñ po hi geb, deñ hitte kuñ metey teñ hinhet goke turuñ turuñ teñ hityen. ¹⁴ Neñ beleñ Yesu Kristu nin yitin mere igin goyen teñ deñ hitte kutirin gobe neñ beleñ epte ma kutekde ma kutirin. Deñbe neñ beleñ igin kuñ metey titekde po hinhan geb, gogo kutirin. ¹⁵ Niñgeb neñ ma kuñ metey titekde kuñ al hoyañ beleñ bikken metey titin goyen neñ beleñ metey titin yey turuñ turuñ ma teñ hityen. Gwaha titneñbe Yesu Kristu nin heken nurd nurd mata goyen kuruñ heñ hikeb neñ beleñ deñ bana heñ metey teñ hityen goyen wor kuruñ wor po hewon yey nurde hityen. ¹⁶ Gogab naña hoyañ bana al kura beleñ metey min ma urtinñde manañ igin kuñ Yesu nin yitin mere igin goyen tagaltek. Gobe metey kura al hoyañ beleñ bikken min urtin go hende metey teñ goke turuñ turuñ titek ma dirde hi geb,

gago dinen hime. ¹⁷ Niñgeb al kura turuñ turuñ tiye yenbe Doyañ Al Kurun beñ meten titin goke po gab turuñ turuñ tiyyen. ¹⁸ Gobe al kura goke igin inyen albe Doyañ Al Kurun po, al yingenbe epte ma yingen ge turuñ turuñ ten hinayin geb, gago dinen hime.

11

Polya usi aposelya

¹ Be, nebe den beñ nurde muñ kura kukuwamnen yara nurd nunnayin mat mere kura direñ tihim. Niñgeb goke ma nurdeb nubul tike mere tiyen. ² Be, Al Kurunbe alya bereyamin beñ yen ge ma nurde det hoyañ nin kuñ hikeb goke bin ar yen hiyen gwahade goyen po, ne wor den beñ det hoyañ nin po nurde hañ goke bene ar yen hi. Be, bere fonen kura alya ma kuñ hitin gwahade goyen al kura mekerd unen hanyen gwahade goyen po, den goyen al unkenen Yesu Kristu po mekerd unen yen bin timirin. ³ Goyenpoga hanpaya wor po unyum usi dufay kurun minyan gore Ewa usi irke mata bulunde katyin gwahade goyen po, bitinde mat fudinde wor po Yesu Kristu nin nurde meten ten hinhan goyen tubul ten det hoyañ nin nankenen kuñ hinak yen kafuram nurde himyen. ⁴ Danin mere ga dinen hime? Gobe al kura den hitte wan nen beñ Yesu nin momon dirtirin goyen ma momon dirdeb mere hoyañ momon dirde hañ gega, goke bulunen ma nurde igin yen hañ geb, gago dinen hime. Irde Holi Spirit nen beñ dunteke tamin goyen mon, mel gore hoyañ wor po dunke

fudinde yeŋ haŋ. Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ wor gwahade po, mel gore hoyan wor po dinke igiŋ yeŋ nurde haŋ. ⁵ Deŋ hitte waŋ saba hoyan dirde haŋ mar belen yiŋgeŋ ge yeŋ, “Neŋbe Yesuyen mere basaŋ mar aposel karkuwaŋ, irde aposel hoyan gote folek wor po,” yeŋ haŋ. Goyenpoga nebe mel gore epte ma fole nirtek haŋ yeŋ nurde hime. ⁶ Fudinde, nebe al belen nurde keŋkela bebak titek mat mere teŋ teŋ al moŋ. Gega nebe Al Kurunyen merebe keŋkela wor po bebak teŋ himyen. Neŋbe gwahade teŋ hityen goyen belneŋ budam mat keŋkela wor po dikala dirde hityen.

⁷ Be, nebe Yesu niŋ yitiŋ Al Kurunyen mere igiŋ goyen deŋ hitte tagalde hinhem gega, goke damu nirnayiŋ ma diŋeŋ hinhem. Gobe neb mata gwaha mat nigenbe al deŋnem moŋ heŋ deŋbe al deŋtiŋ yaŋ dirmewoŋ yeŋ nurdeb gogo teŋ hinhem. Goyenbe go teŋ hinhem gobe buluŋ teŋ hinhem yeŋ nurde haŋ? Moŋ, gwahade moŋ geb! ⁸ Nebe deŋ ge teŋ meten teŋ hinhemyabe naŋa hoyande niŋ sios belen faran nurde hora nunen hinhan. Niŋgeb nebe deŋ faran durd durd niŋ teŋbe mel gote hora kawe teŋ hime yeŋ nurde hinhem. ⁹ Irde deŋya heŋyabe det kuran nurdeb faran nurnaŋ yeŋ gusuŋaŋ ma dirde hinhem. Gobe kadne yago Masedonia naŋare niŋ Yesuyen alya bereya kura belen det kuran amu heŋ hinhem goyen nunamiŋ geb, deŋ supahaktiŋde kanduk ma yerde hinhem gogo. Niŋgeb deŋya hinhetya faran niŋ gusuŋaŋ ma dirde hinhem gwahade po, kame wor supahaktiŋde kanduk kura ma kerde heŋ. ¹⁰ Niŋgeb supahaktiŋde

kanduk kura ma kerde himyen goke turun turun ten himyen goyen den han Akaia nanan bana gon nin al kura beben epte ma utan nirnayin. Yesu Kristuyen mere fudindebe ne bana hi geb, fudinde wor po yen hime. ¹¹ Ga yen hime gabe den ge amanen ma nurde dunen hime geb, gago yen hime? Mon! Al Kurunbe ne beben den ge amanen nurde dunen hime goyen kenkela nurde hi!

¹² Nebe ten himyen gwahade po murungem mon meten ten hen. Gogab al kura yingen ge yen, “Neben Pol meten ten hi gwahade po ten hite,” yen al momon yirde yingen ge turun turun ten ten belnen nin nankenen han mar gote bebenmin pet tiyen. ¹³ Goyenbe dani gwaha tiyen? Gobe go mar gob usi aposel, al usi yird yird meten ten han mar, irde al dilinde Yesu Kristuyen aposel fudinde yen denwon yen nurde usi mata ten han mar geb, gogo yingen ge turun turun ten ten bebenmin pet tiyen. ¹⁴ Satan wor igin yingen Al Kuruyen miyon tarenmin turun yan goyen fakunde hen al dilinde forok yiyyen geb, usi aposel gore usi mata ten han gobe det tinen mon. Ningeb goke kukuwamen ma nurde hime. ¹⁵ Ningeb Satan gote meten mar gore al dilinde mata huwak nin meten ten han mar yen denwon yen nurde usi mata ten han yen goke hurkunat ma ten himyen. Matamin gote murungem bulunbe nalu funande yen tetek go po tenayin.

Polbe kanduk yenen hinhin goke aman hirin

¹⁶ Be, sopte momon diren tihim: den han bana goyen al kura ne nin yen, “Polbe kukuwa,” ma

yeŋ hinayiŋ. Goyenbe kukuwa yeŋ nennayiŋ goyen wor igiŋ. Gote merem moŋ geb, ne kukuwa al gare nigeŋ ge muŋ kura turuŋ turuŋ tiyeŋ goke buluŋeŋ ma nurd nunnayiŋ. ¹⁷ Ga diŋeŋ hime gabe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere nuntiŋ goyen ma diŋeŋ hime. Nebe deŋ beleŋ kukuwa al nineŋ haŋ gwahade goyen po, kukuwa al heŋbe gago nigeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hime. ¹⁸ Al budam wor po megen niŋ mata gama irde yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋyeŋ geb, ne wor gwaha tiyeŋ. ¹⁹ Deŋbe dufay wukkekniniŋ yaŋ yeŋ nurde haŋ. Gega kukuwa mar pel yirtekdebe go mar goke buluŋeŋ ma nurde haŋ geb, deŋ wor kukuwa wor po! ²⁰ Deŋbe al kura beleŋ meteŋ marmiŋ dulŋeŋ dirde iŋgogaha dirde haŋ goke buluŋeŋ ma nurde haŋyeŋ. Irde usi dirde dettiŋ komkom heŋ, dapŋa dirŋeŋ yara dirde uluŋtiŋyaŋ seŋ durde haŋyeŋ gega, goke buluŋeŋ ma nurde haŋyeŋ. ²¹ Neŋbe saŋiŋniniŋ miŋmoŋ geb, deŋ beleŋ mata gwahade teŋ haŋyeŋ gwahade ma teŋ hityeŋ goke memyak nurde hime!

Goyenpoga al kura meteŋmiŋ goke turuŋ turuŋ tiyyeŋbe ne wor igiŋ meteŋne goke turuŋ turuŋ tiyeŋ. Mere dirde hime gabe sopte kukuwa yara heŋ mere dirde hime geb, ne niŋ yeŋ, “Yeŋbe al gwahade go,” yeŋ nurdeya ga merene nurnayiŋ. ²² Mel gobe yiŋgeŋ ge yeŋ, “Neŋbe Hiburu mar,” yeŋ haŋ? Be, ne wor Hiburu mar al. Irde Israel mar yeŋ haŋ? Gwahade kenem ne wor Israel niŋ al. Irde Abrahamyeŋ asem weŋ yeŋ haŋ? Ne wor Abrahamyeŋ asem geb. ²³ Irde mel gore Yesu Kristuyeŋ meteŋ mar yeŋ haŋ? Ne wor Yesu Kristuyeŋ meteŋ al gega, mel gote

folek wor po. Ga dineŋ hime gabe kukuwa al beleŋ yeŋ hi yara dineŋ hime gega, fudinde dineŋ hime! Ne tareŋ po metenŋ teŋ himyen gobe yende folek. Irde metenŋ teŋ teŋ goke wawuŋ budam koyare hinhem gega, mel gobe wawuŋ budamde moŋ. Irde al beleŋ wawuŋ budam mununenŋ hike soŋ soŋ kamde hinhem gega, mel gobe gwahade ma hinhan. ²⁴ Wawuŋ siptesoŋoŋde al beleŋ nukuŋ Yuda mar diliŋde nerke Yuda mar beleŋ kaŋde wawuŋ 39 gayen nusulak nirke soŋ kammirinŋ. ²⁵ Irde wawuŋ karwore Rom mar beleŋ nukuŋ nukware mununaminŋ. Wawuŋ kurabe hora po mununaminŋ. Irde wawuŋ karworebe hakwa buluŋ hekeb soŋ kammirinŋ. Irde naŋkahal unŋkurenŋya wawuŋ unŋkurenŋya maybare hinhem. ²⁶ Nebe naŋa kurayanŋ kurayanŋ kuŋ henŋabe fe beleŋ soŋ nade hinhan. Irde al gasa yirniŋ yirniŋ yirde kawe yirde hanŋen mar beleŋ mununke soŋ soŋ kamde hinhem. Irde miŋniniŋ unŋkurenŋ Yuda mar beleŋ mununke soŋ soŋ kamde hinhem. Al miŋ hoyanŋ beleŋ wor gwahade po nirde hinhan. Taunyanŋ heŋ, kurareb sawsawa po kuruŋ naŋa bana heŋ, kurareb makaŋ alare heŋbe soŋ kamde hinhem. Irde al kura Yesu nurd unenŋ hite usi teŋ haŋ mar gore buluŋ nirke soŋ kamde hinhem. ²⁷ Nebe metenŋ kuruŋ po teŋ ulne misiŋ kuruŋ po katenŋ hinhem. Irde binderenŋ kanduk forok yeŋ hike wawuŋ kayanŋ teŋ himyen. Irde kurarebe biŋgeya feya niŋ kamde himyen. Irde kurarebe biŋge miŋmoŋ kuŋ himyen. Irde kurareb ulne umŋam moŋ geb, meŋe niŋ soŋ kamde hinhem. ²⁸ Kanduk kuruŋ yenenŋ hinhem

go hendebe Yesuyen alya bereya sios kurun goke manan dufay henbe huginen kanduknen wor po nurde himyen. ²⁹ Mel goyen kura yul yekeb ne wor yul yen himyen. Irde al kura mata bulunde katkeb goke bene misin wor po nurde himyen.

³⁰ Munan det kura goke turun turun tiye yewenbe tarenmemon goyen kawan ird ird det goke po gab turun turun ten hen. ³¹ Doyan Al Kuruninin Yesu Nani Al Kurunbe nen belen huginen turun irde hitek al. Yen belen po gab mere dirde hime gayen usi yen ma nurde hi. ³² Ne Damaskus taunde hinhemyabe gor nin doyan al kurun Aretasyen meten al belen nad fere nire yen fulen marmen hulyan yirke nawarnin yen taun gote hora koya kurun gote yamere pet tiyamin. ³³ Goyenpoga kadne belen koya kurun hende hoyan goyen yamen mat tiri bana nerde hulyan alde palgir nirke sinare katen busaharmirin.

12

¹ Be, kanduk kurun bana hinhem goke tagalde turun turun ten hime gayen hendeb hoyan nin wor sopte turun turun tiyen tihim. Gwaha tiyen goke det ingin kura ma tewen gega, mata kura yuwarwarte yenen himyen irde Doyan Al Kurun belen det banare hitin nikala nirde hiyen goke tagalde turun turun tiyen. ² Be, Yesu Kristu nin dufaymin sanin irtin al kura goyen nurde unen himyen.* Al gobe dama 14 kurin imoyenter Al Kurunen gasunde wor po Doyan Al Kurun

---

* **12:2:** Al gabe Pol belen yingen ge yen hi.

belen ten hurkuriŋ. Goyenbe al mata go tiyyin gobe fudinde hagen manan hurkuriŋ ma tonen po hurkuriŋ gobe bebakken ma nurde hime. Al Kurun po ga nurde hi. ³ Goyenbe dinhem gwahade po, al goyen Al Kurun belen gasunmin igin mun wor pore gor ten hurkuriŋ gobe fudinde yen nurde hime. (Goyenpoga hagen manan hurkuriŋ ma tonen po hurkuriŋ gobe bebakken ma nurde hime. Al Kurun po ga nurde hi.) ⁴ Be, gor det nuryin gobe merere gwahade kura yetek mon goyen nuryin. Irdeb mere gobe al belen epte ma tagaltek goyen nuryin. ⁵ Niŋgeb nebe al gwahade goke gab turun turun tiyen. Gega nigen gebe epte ma gwaha tiyen. Munan gwaha tiye yenbe tarenem mon goke po gab turun turun tiyen. ⁶ Niŋgeb nigen ge turun turun tiye yewen gega, al kura belen goke kukuwa hen hi yen ma nennayin. Gobe mere fudinde po tiyen geb, gago dinen hime. Mongo nigen ge turun turun tiyen goyen po nurdeb mataneya mereneya yenenbe ne gayen al gwahade yen nurtin yen han goyen pel irde denne isan wor po henak yenbe nigen ge turun turun ma tiyen.

⁷ Goyenpoga Doyan Al Kurun belen nikala niryin gobe igin wor po, irde det hoyan fole wor po yirtin geb, mongo goke yingen ge turun turun tiyyenkek yenbe garbam bulun kura ulner tubul tike hiyen. Garbam gobe Satanyen hulyan al yara hen ulne misin kurun wor po nunen hiyen. ⁸ Nebe garbam goyen Doyan Al Kurun belen ten sin irwon yen wawun karwore gayen gusunan irde esen mere irmirin. ⁹ Gega yen belen

wol henbe, “Tarengem mon hen hayen goyarebe tareñne kenkela wor po forok yeñ hiyen. Niñgeb bunineñ girde igiñ giñ girde himyen gobe ge hitte kurun wor po hi geb, garbam goke gusunañ ma nirayiñ,” ninyiñ. Niñgeb mata damindebe sañiñ ma hen himyen goke gab aman hende turun turun tiyeñ. Gogab Yesu Kristuyen tareñ goyen ne bana hiyeñ. ¹⁰ Gwahade geb, Yesu Kristu niñ teñbe kanduk kurun yeneñ himyen goke aman hen himyen. Mata daminde tareñ ma hen himyen, al beleñ sukal nirde hanyen, det niñ amu hen meteneñ wor po nirde hiyen, irde al beleñ bulun bulun nirde hanyen gega, aman hen himyen. Gobe sañiñ ma hemekeb yeñ tareñ nirde hiyen geb, gogo aman hen himyen.

Polbe Korin niñ mar tareñ yird yird niñ nuryiñ

¹¹ Be, mere kukuwam mat tihim gabe dindiken tikeb mere gago tihim. Nebe al mali denñem mon gega, usi mar beleñ yingeñ ge yeñ, “Neñbe aposel karkuwan. Aposel hoyañ gote folek,” yeñ hanyen mar gore epte ma fole nirtek hime. Niñgeb ne turun nirtek marbe fudinde deñ gogo gega, gwaha ma teñ hanyen. ¹² Nebe deñ beleñ ne gayen aposel fudinde yeñ neneñ bebak tinayiñ yeñ mata tiñeñ turun yan Al Kurun beleñ po ga forok yirtek goyen budam forok yirde hinhem. Kanduk bana hinhem gega, goke mukku ma teñ goya goya sañiñ po huwarde hinhem. ¹³ Niñgeb nañ hoyande niñ sios goke meteneñ teñ himyen gwahade goyen po, deñ ge wor gwahade po teñ himyen. Goyenpoga det unkuereñ kura gwaha ma timiriñ gobe farañ niñ gusunañ ma dirmiriñ.

Niᅅgeb farañ nurd nurd niᅅ gusuᅅañ ma dirmiriᅅ goyen buluᅅ dirmiriᅅ yeᅅ nurde haᅅ kenem halde nunnayiᅅ!

¹⁴ Be, gayenterbe igiᅅ deᅅ hitte kuᅅ deney yeᅅ nurde hime. Gayenter kumekeb wawuᅅ karwo hiyyey. Gega kuᅅbe farañ nurnaᅅ yeᅅ kanduk kura supahaktiᅅde ma kereᅅ. Gobe det yawarmewoᅅ wor po yeᅅ nurde himyen gobe megen niᅅ det moᅅ, deᅅ al gogo po geb, gago diᅅey hime. Fudinde, diriᅅ beᅅey miliᅅ naniᅅ farañ yurd yurd niᅅ hora ma yerde haᅅyen. Miliy naniᅅ beᅅey gab diriᅅmiᅅ ge nurdeb gwaha teᅅ haᅅyen. ¹⁵ Niᅅgeb detne kura hikeb tumᅅañ yade gore po farañ dureᅅ. Gore epte moᅅ kenem deᅅ ge teᅅ kameᅅ wor igiᅅ yeᅅ nurde hime. Goyenbe deᅅ ge amaᅅey nurd duneᅅ tebaᅅ dirde himekeb goke igiᅅ ma nurde neᅅ ge buluᅅey nurd duneᅅ haᅅ? Gobe kukuwamᅅey wor po!

¹⁶ Deᅅbe gwaha teᅅ haᅅ gega, neb haᅅkapyā denya heᅅyabe supahaktiᅅde kanduk kura ma yerde hinhem gobe fudinde wor po. Goyenpoga al kura beᅅey ne niᅅ yeᅅ, “Polbe usi dufaymiᅅ kuruy wor po, irde usi dirde dettiᅅ yade hinhin,” yeᅅ haᅅ. ¹⁷ Ne beᅅey usi dirde samuᅅtiᅅ yaware yeᅅ hulyaᅅ alne kura teᅅ kermeke kuᅅ samuᅅtiᅅ kura yawariᅅ? Hubu wor po! ¹⁸ Nebe Taitus teᅅ kermeke deᅅ hitte kuriᅅ. Goya goyenbe kadne kura Yesu nurd untiᅅ al wor Taitusya tumᅅañ yad yermeke kwaryum. Be, Taitus beᅅey kuᅅbe usi dirde samuᅅtiᅅ kura yawariᅅ? Hubu wor po! Yeᅅya neyabe mata uᅅkureᅅ po teᅅ haryen, irde dufay uᅅkureᅅ po kerde gama irde haryen goyen

go ma nurde han?

¹⁹ Be, kadne yago, asan gayen kapyan hen nen ge yenbe, “Polya kadomyabe ulinde mere forok yetek goyen pet ten ten ge asan gago kayhan,” yen nurde dunnayin? Mon, gwahade mon. Nenbe Yesu Kristu nurd untin mar beken Al Kurun din mar mere ten hanjen gwahade po, mere dirde hite. Irde nen meten ten hityen kurun gobe den taren dird dird nin meten ten hityen. ²⁰ Be, nebe den goyen al gwahade hewon yen nurdeya den hitte kwen gega, mongo ne nuren gwahade ma denen yen goke kafura hen hime. Irde den beken ne gayen al gwahade hewon yen nurde han gega, kumekeb gwahade ma nennayin goke kafura hen hime. Den han bana gonbe kadom mohonde ten, al kura kadom ingin mat hike yenen goke ingin ma nurde, bearar ten, kudin mata ten, sukal yirde, kadomde mere momon ingin mon goyen tagalde tukun, yingen ge turun turun tenbe keperd keperd mata goyen bulun irde han daw yen nurde kafura hen hime. ²¹ Kame den hitte sopte kun saba dirmeke Al Kurun beken den nem mon niryen yara den beken merene pel irnayin yen kafura hen hime. Irde bikken mata wukken monya leplep matayabe dufay bulun gama ird ird mataya ten hinhan mar budam Yesu nin dufaymin taren iramin gega, mata bulunmin go ma yubul ten Al Kurun nin bin mulgan ma hekeb goke bene misin wor po nirde hi.

13

Mere funan

¹ Be, gayenter sopte den hitte kumekab wawun karwo hiyyen. Irdeb, “Al kura merem yan iren yenbe al gote merebe fudinde yetek al irawa ma karwo gwahadem yan hinayin,” yen hanyen goyen po gama irde denya gabu hen kandukninin kurun goyen yun-kuren yun-kuren sope irtek yen nurde hime. ² Nebe han-kapya wor po den hitte kun go kamereb sopte kun mata bulun-tin goke saba dirde hayhay dirmirin. Ningeb denya nenya tumnan ma hite gayenter wor sopte gahade hayhay dirde hime. Hayhay dirde hime gabe den po mon, al hoyan kura denya tumnan han mar goyen wor hayhay yirde hime. Merenebe gahade: kame sopte den hitte kun mata bulun gwahade po ten han marbe go ma yenen wasak tiyen. ³ Yesu Kristu belen mere nirke basan hen mere dirde himyen goyen fudinde ma usi nin gusunan nirde han geb, kenkela po dikala diren. Yesu Kristube matatin sope yire yenbe mali mali ma sope yiryen, den kafura hetek mat sanin po sope yiryen. ⁴ Fudinde, yenbe al po hen taren minmon hirin geb, kuruse hende mayke kamyin. Gega Al Kurun belen tarenminde sopte isan hirin. Yesube al hen taren minmon hirin gwahade po, nen wor saninninin minmon. Gega Al Kurunyen tarende Yesuya henbe matatin sope yird yird metenbe sanin po titek.

⁵ Be, dufaytin Yesu Kristu nin taren irtin goyen sanin po tanarde mata ten han ma dahade goyen dindiken kenkela yenen hinayin. Yesu Kristube denya han goyen go ma nurde han? Ma nurde han kenem denbe son wor po hitin mar geb!

⁶ Gega denj belenbe neŋ gayen kura muŋ soŋ ma hitiŋ goyen denenj bebak tinayiŋ yeŋ nurde goke doyaŋ heŋ hime. ⁷ Neŋbe denj belenj mata buluŋ kura ma tinayiŋ yeŋ Al Kurunj gusuŋaŋ irde hityen. Gega gwahade gusuŋaŋ irde hityen gobe denj ge metenj igiŋ po tenj hinhet goyen al yikala yireŋ yeŋ gusuŋaŋ irde hityen moŋ. Gwaha titneŋbe neŋ metenj tenj hityen gayen igiŋ moŋ yeŋ al belenj yennayiŋ goke ma nurdeb denj goyen mata huwak tenj tenj ge po Al Kurunj gusuŋaŋ irde hityen. ⁸ Gobe mere fudinde asogo ird ird niŋ epte ma mata kura titek, irde mere fudinde goke po metenj titek niŋgeb, gago dinenj hime. ⁹ Neŋbe tareŋniniŋ miŋmoŋ hiteke denjbe tareŋ heŋ haŋ goke amaŋenj nurde hityen. Irde denj goyen mata huwak po tenj matatiŋde buluŋ kuram moŋ hinayiŋ goke Al Kurunj gusuŋaŋ irde hityen. ¹⁰ Goke tenjbe denya gisaw gisaw himeya gayenter asaŋ gago kaŋ hime. Gogab asaŋne keneŋ mata buluŋtiŋ yubul tinayiŋyen geb, kame denj hitte kuŋ matatiŋ sope yire yeŋbe Doyaŋ Al Kurunj belenj saŋiŋmiŋ nuntiŋ go hende hitem po ma mere direŋ. Be, tareŋ nunyiŋ gobe denj tareŋ dird dird niŋ nunyiŋ, buluŋ dird dird niŋ ma nunyiŋ.

¹¹ Be, kadne yago, mere ga pasi ireŋ tihim geb, igiŋ po tenj hinayiŋ. Mata buluŋtiŋ sope yird yird niŋ kurut yeŋ hinayiŋ. Gwaha tenj hinayiŋ yeŋ esenj mere dirhem gayen dufay heŋ hinayiŋ. Irde kadomde mere nurd gunenj tenj hinayiŋ. Irde bitiŋ kamke kadtiŋya awalikde hinayiŋ. Irde denj goyen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde dunenbe bitiŋ yisikamde hiyen al Al Kurunj

gobe denya hiwoŋ yeŋ nurde hime. ¹² Irde Al Kurun dilinŋde wukkenŋ dinyeŋ mat kadam gargar gird teŋ hinayin. ¹³ Al Kurunyen alya bereya gar haŋ mar tumŋaŋ deŋ ge dufay heŋ haŋ goyen momoŋ yirayin ninkeb gago momoŋ dirde hime.

¹⁴ Be, Doyaŋ Al Kurun Yesu Kristu beleŋ bunineŋ dirde igin igin dirde hiwoŋ. Irde Al Kurun beleŋ deŋ goyen bubulkuŋne wor po yeŋ nurde duneŋ hiwoŋ. Irde Holi Spirit beleŋ deŋ kurun goya tumŋaŋ awalikde hiwoŋ yeŋ gusuŋaŋ yirde hime. Gog po.

**Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long
Nuigini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab